

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marți, Joi și Sâmbătă.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la:

Administrațiunea tipografiei arhidiecezane Sibiu, strada Măcelarilor 47.
Correspondențele sînt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 37.
Epistole nerancate se refuză. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rîndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Noul metropolit și autonomia bisericii ortodoxe în Bucovina.

Din incidentul denumirii noului arhiepiscop și metropolit al Bucovinei diarul sârbesc „Zastava” din Neoplanta în Nr. 38 din Marța trecută, 11/23 l. c. conține articulu de fond intitulat: „Denumire importantă”, care fiind de apreciat și din partea noastră îl reproducem în întreg cuprinsul seu precum urmează:

„Diarele ne aduc scirea, că Maiestatea Sa Imperatul a denumit pre archimandritul Silvestru Andreieviciu Morariu, de arhiepiscop dreptcredincios al Cernăuțului și de metropolit al Bucovino-Dalmației. Evenimentul acesta merită ca și noi să-l petrecem cu atențiune de o parte, pentru-că chemarea noului metropolit cu pricina ținuturile serbesci ale Dalmației și Buca-Cattarelor, a cărora soarte fie-care Sârb o petrece cu cea mai viuă îngrigire: de altă parte pentru aceea, pentru-că denumirea aceasta de sine însăși este importantă și în multe privințe instructivă. Cu metropolitul Andreieviciu se începe era nouă în istoria bisericii drept-măritoare bucovinene, era autonomiei bisericii-naționale. De când Sârbii și Românii din Ungaria și-au eluptat autonomia național-bisericească, elementele naționale în Bucovina și-au creat o partidă tare, carea și-a înscris pe standardul seu: „autonomia bisericii” după chipul celei serbe și române. În primele rînduri ale acestei partide s'a luptat și străduind Andreieviciu Morariu și ca protopop în urmă și ca archimandrit de ce ani deplini. După ce regimul Vienas a luat toate bunurile bisericești bucovinene sub potestatea sa de așa, încât Bucovinenii cu propria lor avere nu pot dispune, ci pentru tot crucierul trebuie se cerșească la Viena, fiindcă regimul și-a infundat ghiarele foarte adînc chiar și în jurisdicțiunea bisericească, denumind pre arhiepiscopul, pre membrii consistorialii, profesorii de teologie etc., ba în multe cazuri îndeplinind și parochii, — de aceea a se pretinde pentru Bucovina autonomia este mai vîrtos necesariu, spre a detrage regimului dreptul de a direge și dispune cu averea bisericească, de a se ingera în administrațiunea ei, și a pretinde să se dea poporului posibilitatea ca el însuși — între marginile legii statului — să-și reguleze și decidă afacerile cari privesc biserica.

Nu e mirare că aceste pretensiuni la regimul centralistic vienes au împinat obstacul și ca reprezentanții acestor cereri au devenit suspecți, odioși și persecutați. S'au găsit oameni, cari au spărit regimul cu aceea: că poporului bucovineni gravitatează dincolo, adică preste hotarele statului și că apoi chiar însași dorința de autonomie charge din de aceste intențiuni politice, ear regimul toate aceste ușor și bucuos le-a creșut.

Fost-au și de aceia, cari au manifestat de aceste intrige în sinul bisericii serbesci, ca prin aceasta să de-

mustre câte neconveniente se pot esca pentru însuși regimul din autonomie. În urma tuturor acestora regimul a privit în naționalității Bucovineni pre trădătorii cu notorietate agravați și a proces, față cu ei ca cu atari. Și între grelele împregiurări în cari de ce ani se aflau Bucovinenii. Andreieviciu-Morariu a remas credincios poporului și principiilor. Tocmai pentru această atitudine de două ori l'a preferit denumirea imperătească de metropolit.

Astăzi Andreieviciu-Morariu este metropolit, însă nu cum adeseori se întimplă — în urma trădării poporului seu, sau prin necredința scopurilor sale, ci în urma intervențelor împregiurări politice mai noue în Austria. Cu pășirea lui în scaunul metropolitan a intra și principiul seu, fiindcă el pentru aceste și până acuma a suferit și viețuit. Bucovina va căpăta autonomia bisericii sale naționale. Noul metropolit de mult și însuși cu consimțirii sei a făcut pentru aceasta cele mai estinse, detaiate pregătiri.

Noi Serbii ne putem mândri cu aceea, că lucrările congreselor noastre vor servi Bucovinenilor de cinosură la regularea autonomiei lor. Dar pe lângă toate aceste chiar însași persoana noului metropolit merită respect, El ca preot parochial și ca protopop și ca asesor consistorial a dovedit nu numai firmitatea caracterului, ci și sciință bogată; pre el l'privesc de cel mai bun canonist, apoi necurmat se luptă pentru autonomie. Îndată ce denumitul va fi consacrat se va intruni primul congres Bucovinean.

Avem a acest congres valoare și pentru Dalmația sau că Dalmația își va căpăta al seu congres, la aceasta așteptăm să ne respondă evenimentele. Noi nu putem să nu ne exprimăm bucuria cu privire la aceste evenimente. Gratulăm Bucovinenilor în noua epocă; salutăm pre naționalul metropolit Silvestru și ne bucurăm, că principiul autonomiei câștigă tot mai mult teren.

Drept resunet la această voce a kolegi noastre, care — așa credem — porcede din adevăratele simțiminte și carea negreșit este expresiunea sinceră din partea coreligionarilor Sârbii, din parte-n'avem alta a adange decât dorința: ca bunul Dumnezeu să binecuvinte și încoronze opera sublimă ce o au inaugurat frații conationalii ai nostri Bucovineni, sub auspiciile părintesci ale prea venerabilului arhiepiscopului al lor, carele în noua sa pozițiune înaltă, prin probata sa prudență, și esperințele făcute până acuma de sigur va căuta și va și afla calea cea mai potrivită, conducătoare la realizarea perfectă și sigură a dorințelor aspirațiilor și pretensiunilor juste ale poporului, bisericii ortodoxe din acea provincie a monarhiei noastre.

Ne bucurăm și noi din inimă că evenimentul denumirii noului arhiepiscopului al confraților Bucovineni provine, — precum accentuează și artilerul colega noastră „Zastava” din condeul lui „Brutus” — dela schimbarea împregiurărilor, adică a situațiunii politice din Austria; pentru-că noi de dincoace această schim-

bare o înțelegem numai așa, că cei dela putere au ajuns la convicțiunea aceea, cumcă poporul român ortodox și conducătorii lui nu sînt așa precum i denuncie, calumniază și înnegresc malcontenții politici și că autonomia bisericii nu este periculoasă, ci din contră salutară pentru progresul cultural al poporului, prin urmare și folositoare pentru stat și monarhie.

De ar ajunge însă și ai nostri cei dela putere aici în Ungaria și Transilvania la asemenea convicțiune, ca să nu ne tot fericească cu legi, cari ne însufă grigi și bănueli față cu interesele autonomiei bisericii noastre garantate prin lege.

Curtius.

Conferența juristilor în Cluj.

Conferența prealabilă convocată pe duminica trecută la Cluj, în cauza proiectului de lege pentru regularea referințelor urbariale în Transilvania și părțile adnece s'a ținut.

Numerul advocaților prezenți a fost numai 10 adică: dd. A. Pop, Petrean, Dr. Isac, Coroian și Almășan din Cluj, Dr. Raț și Moldovan din Turda, Lica din Bistrița, Stetiun din Gherla și în numele Sibiienilor P. Cosma, — de acestia însă au fost reprezentați 34 advocați Români din diferite părți ale Transilvaniei.

S'a desbătut proiectul de lege în general și în special, s'au statorit motivele și principiile, cari se servească de basă la un proiect de memorandum în contra lui, și s'a ales o comisiune carea se compună un proiect de memorandum, care se va substerne pentru desbatere meritoriă unei conferențe la care au să se invite toți juristii români care se interesează de soarta țeranului transilvan, a cărui existența este în gradul suprem periclitată prin menționatul proiect de lege.

Cu convocarea conferenței generale este încredințat președintele conferenței prealabile Dr. Raț și secretariul ei Dr. Inac.

Terminul intrunirii este defipt pe Duminică 11 st. n. ear locul va fi Sibiinul.

S'au luat mesuri ca pe cale jurnalistică să se provoace toți juristii români la participare, afară de aceea să se trimită și pe postă provocare la toți căți sînt cunoscuți ca atari, ca nime să nu se poată scusa cu aceea ca n'ar fi avut scire de conferență.

Sperăm, ba pretindem chiar ca fie-care jurist român, advocați, judei în pensie etc., cari nu vor fi împedcări prin morb sau alte împregiurări grave, să participe la acea adunare, căci ei au și chemarea și detorința a apăra poporul care l'a născut și crescut și dela care trăiesc, în causele sale cele mai vitale, în cari el nu este capabil nici a cunoaște pericolul nici a se apăra de el.

Revista politică.

Sibiin, în 17 Martie.

Pretinia Germaniei cu Austro-Ungaria este mare, când e vorba de a

sta umăr la umăr cu dînsa contra vre-unui inimic al ei din afară; mică însă, până la disparență, când e vorba de interese economice. Și la Germania se adeverece proverbiul românesc: „Frate, nefrate, brînda'i pe bani.” De mult se tot tragă negocierile vamaie între aceste două imperii și până acum încă nu au putut ajunge la un rezultat. Lucrul acesta are o pedecă însemnată și în lăuntrul monarhiei noastre, adică guvernele din Budapesta și Viena încă se înțeleg cu anevoie asupra tarifelor autonome de vamă din ambe jumătățile monarhiei.

Alegerile din Britania mare au dat nascere la multe discursuri. Un alegătorii și eventual și candidat de ministru, Gladston face senzațiune cu apostrofările sale în discursurile electorale, îndreptate în contra Austriei. Acesta a mers așa departe încât a tras și persoana împăratului și regelui Austro-Ungariei în lupta electorală. Motivul e: ca să combată guvernul britanic actual, pentru că are înclinare a se apropia de alianța austro-germană. Într'un discurs mai nou, Gladston însinua împăratului și regelui nostru, că, înfrunțat cu deosebire de Maghiari, ar plănui nimicirea libertăților abia câștigate a le popoarelor de pe peninsula balcanică, cu scop de a le aduce sub supremația austro-ungurească.

Ministrul Bratianu se întoarce a casă, după ce a veșut și Parisul. În Viena a descoperit ministrul unui redactor al „Pressei” vieneze, că este foarte îndestulit cu primirea ce a avut la Viena și Berlin.

Regina Engliteriei a sosit în 27 Martie în Baden-Baden.

Principele Bulgariei Alessandru a sosit în 26 Martie n. la București.

Informațiune

despre aspirările comise asupra fostilor iobagi din Transilvania în afaceri de rescumpărarea decimilor și altor prestațiuni din vii, cu aplicarea arbitrară a art. XXIX 1868 și a instrucțiunii ministeriale din 7 Aprilie 1869.

Prin art. XXIX din anul 1868 se regulează rescumpărarea decimilor și a altor prestațiuni din vii. Se pare însă, că în aceea se află o lacună periculoasă, căci adică nu e precisată, nu definită natura feudală a viilor, ca să sci curat, cu ce fuseseră datori iobagii către seniori pentru vii, și ce ar mai avea să rescumpere după 30 de ani. După §§-ii 1 et 26 nu ar mai rămâne îndoială, că numai acele vii se pot înțelege, care după patenta urbarială din anul 1854 și art. 53 1868 nu au făcut parte întregitoare a sesiunii coloniale. — Încât pentru prestațiunile care ar fi a se rescumpăra, earăși nu se pot înțelege altele, decât acele care s'au prestat și dela a. 1848 încoace, și sub nici o împregiurare acele, care dela a 1848 încoace nici nu s'au prestat de fostii coloni și nici s'au cerut de fostii proprietari.

Că numai aceasta a putut fi intențiunea legislațiunii, se vede curat

din §. 3 art. 29, 1868, unde ca basă de rescumpărare se defig: prestațiunile de pre cei 10 ani din urmă Tot această împingurare este respicată cu evidență și mai mare în contestul întreg al §-lui 26 din același art. de lege 29.

În deplină consonanță cu precitații §§. 9 și 25 ai instrucțiunei ministeriale dto 7 Aprilie 1869 (Szabályrendelet az 1868-k évi 29 t. cz. által megszűntetett szőlőbeli tartozások megváltása körül követendő eljárás iránt).

Că premisele dispozițiuni positive ale legii nu s'au observat, se poate vedea din următoarele 2 cazuri concrete:

După cum arată estrasul din descripțiunea ex 1819 alăturat, se aflau în comuna Gusu (ung. Kis Ludos), comitatul Alba-inferioară la anul 1819/20 următorii trei proprietari: 1. Katana Zsigmond, 2. Cantele Bethlen Farkas și 3. Br. Rosenfeld András.

Toți acești 3 proprietari au recunoscut la anul 1820 prin prefectii (plenipotențiatii) lor, și anume la întrebarea a 7-a: „că în comuna „Gusu nu a existat nici odată „decimă urbarială (domnesacă), „ci numai fiscală“ (a statului).

În decursul timpului, încă înainte de anul 1848 a devenit prin vânzare resp. cumpărare, — proprietariu al bunului de sub 1. Borosnyai Lukats János, al bunului de sub 2. Pausz Josef, respective soția acestuia, baronesa Rosenfeld, eară dela 1848 încoace toate 3 bunurile le-au cumpărat Binder Károly, care din urmă și de prezent e unicul proprietariu în întreaga comună.

După estrasele din tabelele de contribuțiune din anul 1819 și 1848 alăturate sub 2 și 3 se constată în modul cel mai evident, că vile colonilor din Kis Ludos au fost coloniale și nu alodiale sau domnesce, de oarece acele au fost sub contribuțiunea imper., prin urmare că acele vii au făcut parte întregitoare a sesiuinilor coloniale, pe cari dacă poate fi vorba despre o desdaunare a fostilor domni de pământ, nu fostii coloni, ci statul e datoriu a le rescumpăra (§. 12 și 29 a Pat. din a. 1854).

Dela anul 1848 încoace nici vorbă nu a mai fost despre prestarea decime. Nici fostii domni de pământ nu cerut, și nici fostii coloni nu s'au îmbiat cu așa ceva.

În 21 Iunie 1873 — așa dară aproape ce 3 ani, mai târziu, decât prescrie §. 26 art. 29. 1868, apare în comuna Gusu (ung. Kis Ludos), pe neașteptate pretorul (szolgabiro) Ant. Zeyk dela Vințul inferior, fără a fi avisat de timpuriu pe respectivii locuitori, ca comisariu, însoțit de pretorul cercului dela Păuca (Pokafalva), anume Szalántzy, cum și de un alt pretor coleg al seu dela Sângătin (Kis-Enyed), acesta ca plenipotentat al Clotildei Pausz, chironomă a lui Ios. Pausz. Așa dară comisiune, sau mai bine tribunal de arbitrii, compus ca înadins din trei subprefecți, funcționari dela administrațiune, spre a însufla frică locuitorilor. — Se înțelege de sine, că oamenii se aflau mai toți în câmp la lucru, însă totuși iau succes judelei comunal a presenta la ordinul acestui trifoliu vre-o 18 inși din fostii coloni (jobagi) a lui Pausz.

Presentându-se cei 18 fostii coloni, A. Zeyk îi provoacă ca să se „împace“ cu Teleky Iosef pentru decima din vii. Oamenii însă au răspuns curat, că vilele acele au fost jobăgesci, le-au plătit în dare, și că prin urmare nu vreau să scie nimica de împăciuire, ci lasă ce va da legea.

Prin declarațiunea aceasta, luată espres la protocolul compus de Zeyk A. fostii coloni, pe lângă toată nepriceperea lor, s'au apărut destul de bine; ei au denegat ori-ce drept al

folstului posesor de a'i mai constringe ca să plătească aceleși obiecte de două ori. Așa dară dacă acel comisariu ar fi voit să respecte legea (§. 26 din art. 29 și §. 25 din instrucțiunea dela 1869), ar fi trebuit să și declare misiunea împlinită și pe Ios. Teleki să l'indrepte la tribunalul ordinar.

Nu sciu, dacă și încât a satisfăcut acel comisariu §-lui 1 din menționata instrucțiune ministerială, sciu însă, că el era strins obligat a informa și capacita pe ambele partide, ca să nu se încure în procese fără nici un scop; spun însă toți locuitorii căți au fost de față, că nu li s'a dīs alt-ceva, decât: „Împăcați-vă, că dacă nu, veți aștepe foarte mari.“ Locuitorii n'au voit nici a se împăca, sciind că n'au nici o cauză de împăcare și că pretendentul le-au cădut cum se dīce, năpaste, nici nu au voit să subscrie procesul verbal, ci s'au dus pe la casele lor.

În ziua următoare (22 Iunie 1873) pre când bieții oameni tocmă se consultau despre cele ce ar fi de făcut față cu cele petrecute, — sosesc în comună doi gendarmi, arestează pe 13 frunțași din comună, dintre cari 2 și anume: Iliia Chilip și Ioh. Brenner, cari în ziua de 21 Iunie nici nu au fost în comună, și încatenați doi cu doi ca pe furi și tâlhari, îi escortează la solgăbireul Szalántzy, de unde a treia și earăși în același mod încatenați i au dus cu escorta de gendarmi la Aiud (centrul comitatului), unde au fost deținuți 10 zile, ziua la șapă la cuceruz, ear noaptea în temnița comitatului, fără să le fie spus cauza întemnițării lor. Numai dela avocatul Nicolau Găetan, al cărui ajutor îl înploraseră socile nenorociților, am înțeles că sînt condamnați la robie de 10 zile, pentru-că s'au opus, și că, după clausula din protocol (registru penale) făcută de solgăbireul Szalántzy, — condamnații s'au mulțămmit cu sentența. Am vorbit și după aceea, cu toți cei arestați și unisono mi s'au jurat, că nice nu au fost ascultați, nici nu li s'au publicat vre-o sentență, și cu atăta mai puțin s'au mulțămmit cu pedeapsa dictată.

Altcum mai vine de observat, în privința aceasta, că comuna Kis-Ludos, în cele judecătorești, civile și criminale nici nu se ține de Aiud, ci de Sibiu, respective de judecătoria singulară din Merceura.

În 25 Iulie 1873 earăși pe neașteptate vine în comună o altă comisiune, adică așa numitul tribunal de arbitrii aleși (?), compus de Ant. Zeyk, în calitate de comisariu, ce se dīce pe unguresce jobbiztos, dinpreună cu Iosif Teleky, acesta ca reprezentantele pretendentii Clotilda Pausz.

Acest tribunal de arbitrii în aceeași și a și pertractat și decis cauza judecând pe fostii coloni 35 la număr, dintre cari unii n'au avut nici odată vii de ale lui Pausz, se plătească Clotildei Pausz ca desdaunare a decimeii fl. 6447.44¹/₂, eară ca spese 95 fl. 14 cr. v. a. În van au cerut și protestat locuitorii ca se li se dea timp să și aducă și ei un advocat spre a'i representa ca arbitru, întocma în sensul legii, căci nu au fost ascultați.

La aducerea decisiunei: respective a complanării cauzei din cestiune prin împăciuire s'a observat următoarea procedură.

Membrii forului de arbitrii, apoi plenipotențiatul pretendentii de drept solgăbireul Teleky Jozsef, parte de a dreptul, parte prin un delegat dominal Pennkovsky și prin notariul comunal Filip, — au stors așa dīcend, prin amenințări și promisiuni — subscrierea protocolului de împăciuire dela vre-o 20 inși. Mai întâiu au căstigat pe judele (primariul) comunal, căruia apoi i'au urmat ceilalți, însă

15 inși, parte au declarat, că nu vreau să scie nimica de împăciuire, parte s'au retras în tăcere pe la casele lor.

Acestia au fost următorii: Josef Birtelmer, Josef Hohm, Vasile Armean, George Popa, Trifan Popa, Filimon Pleșu, Iohan Hohm, Ioan Bărsan, Todor Voic, Iliie Filip, Maftim Staicu, George Pleșu, Ionu lui Petru Bărsan, Marian Anghel și Maria Ungurean.

Acestia nici au pus degetul, nici au subscris, și totuși apar subscriși în protocolul de împăciuire. Trei inși scieau scrie.

Într-o cei ce s'au învoit (de silă) la împăciuire se află 2 inși: Johann Brenner și Martin Platner, cari nici n'au fost iobagi de ai lui Pausz, nici au ținut vre-odată vii de a le acestuia și totuși au fost siliți se plătească chironomilor lui Pausz o sumă de rescumpărarea viilor pe care nu le-au avut. La acea blăstămăție președintele arbitrilor a răspuns: „Nu face nimic.“

Și pentru-ca tovarășia cum dīce Slavii, cardasiia cum dīce Turcii, pajtaskodás Ungurii, să fie perfectă, prețuitorii ai viilor de rescumpărat se iau de regulă proprietarii vecini sau ciocoiilor lor, interesați firesce pentru prețuri cât se poate mai esagerate, și așa o mână spală pe alta.

În cazul de față a intervenit ca expert deregătorii (ciocoi) curței domnesce din comuna vecină Presaca; apoi cu 2 septemăni mai târziu a intervenit la liquidarea sumei de rescumpărare pentru domnul de pământ din Presaca, — ciocoiul curții din Gusu. Din acea cameraderie de proprietari și ciocoi a rezultat apoi pe calea cea mai scurtă, că productul fie-cărei vii de câte 1 juger (pogon de câte 1600 stânjini pătrați) fu luat cu 120—140 de vedre sau ferii mici de câte opt cupe, eară valoarea mustului de vin cu câte 1 fl. v. a. adică esagerată preste mesură și cu atăt mai vortos, căci precum este prea bine cunoscut, dela anul 1863 vilele din Transilvania nici-odată n'au dat cultivațiilor venit mai mult, decât abia plata muncii lor, ba în mai mulți ani nice atăta. Din aceasta cauză cei mai mulți locuitori, cari au cultivat vii boieresci, sînt prea gata de a le restitul și a scăpa de ele, ceea ce se prevede și în legea des citată din anul 1868.

Dacă li se explica oamenilor legea și instrucțiunea ministerială, că le stă în drept a renunța la proprietatea acelor vii și a le lăsa în proprietatea pretendentiei, ei s'ar fi învoit de sigur. Toate vile iobăgesci din Gusu nu au preț nici de 2000 fl. si totuși s'au liquidat ca rescumpărare de decimă preste 6000 fl. v. a.!

Un al 2-lea ca analog, cu cel de sus, s'a petrecut tot în acea comună Gusu, cu următoarele variațiuni:

Au pășit ca pretendenți (actori) eređii lui Borosnyai, Lukats János respective Bartsay Maria, născută Borosnyai; eară ca comisariu subprefectul Teleky Josef, care în cazul arătat mai sus făcuse pe avocatul Clotildei Möckel născută Pausz.

Cererea (insinuarea) pentru rescumpărare s'a prezentat în 30 Octobrie 1872 adică cu mai mult de doi ani mai târziu, decât cum prescrie §. 26 art. 29. 1868 pentru presentarea acțiunei la judecătoria.

În protocolul dto 25 Aprilie 1873 compus de comisariu cu ocaziunea primei sale eșiri în comună (fără a fi dat de scire oamenilor), stă apriat, că oamenii nu au făcut următoarele excepțiuni: „că vilele sînt iobăgesci; — că proprietarii au primit desdaunare din fondul țerii.“ Cu ocaziunea aceasta, alt ceva nu s'a făcut.

În 16 August 1873 a eșit comisariul din nou la fața locului earăși pe neașteptate, cu care ocaziune oa-

menii m'au ales pe mine*) de arbitru al lor.

În 31 August 1873 m'a învitat comisariul Teleky Josef la pertractare pe 3 Septembrie 1873; atunci însă eu i-am respuns de loc prin espres: că sînt împedecat prin alegerea de Metropolit, care era să se întemple în 7 Septembrie 1873 și l'am rugat, să defigă altă dī de pertractare, el însă a aflat, că va fi mai bine să me destitue pe mine cel ales de cătră săteni din bună voia lor, apoi în locul meu a denumit el însuși un arbitru plenipotent cu manifesta călcare a dreptului, a legii și datoriei sale, fără a mă încunoscînta pe mine și pe locuitorii.

Așa constitutul sau octroatul for de arbitrii au eșit în 3 Septembrie 1873 la fața locului, și cu toate că fostii iobagi nu au vrut să se demită în pertractare, — au judecat pe fostii coloni să rescumpere 48 acoave (vedre unguresci = 5 vedre ardeleni) cu câte 4 fl. v. a. să plătească și spelele cu 43 fl. v. a.

Ca să li se taie calea bieților oameni de a se folosi de remediile legale, colegiul de arbitrii a denegat oamenilor estradarea sentenței, a înaintat numai deadreptul toate actele la tabla regească, (curtea de apel). Acea însă încunoscîntată prin advocatul Dr. Răuciu pe cale telegrafică despre neauđita călcare de lege și spoliatiune înveredată, prin sentența sa din 27 Septemvrie 1873 Nr. 512 au cassat toată pertractarea, și a ordinar alta cu intervenirea mea, ca arbitru din partea oamenilor.

La pertractarea a 2-a care s'a ținut în 8 Maiu 1874 președintele colegiului de arbitrii Deak György (notariu opidan în Vinț) sub pretestul de nimic, că chemarea noastră ca arbitrii s'ar restringe numai la constatarea sumei de rescumpărare și a prețului, după o dispută de preste 2 ore, și numai după ce am declarat, ca alt cum nu voiu subscrie protocolul, — a permis advocatului Dr. Răuciu, a face la protocol excepțiuni în contra admisibilității pretențiunei de rescumpărare. — Tot sub acel pretest m'a denegat și mie dreptul de a da vot separat la protocol, și a pune advocatorilor întrebări privitoare la delucidarea cauzei, precum sună apriat § 28 din instrucțiunea ministerială.

Pentru orientare adaog, că între alte multe excepțiuni momentose făcute de adv. Dr. Răuciu în numele oamenilor a fost și aceea: „că vilele s'ar fi desdaunat din fondul prov. în înțelesul paratentei din 1854.“

În 27 Septemvrie 1874 căpătasem o duplă aprindere de plumăni și membrana coastelor; dară mulțămmită lui Dunneđeu, că pe lângă toată greutatea morbului, încă în decursul lunii lui Octomvrie am fost earăși pe picioare. Se vede că președintele colegiului de arbitrii Deak György a înțeles despre morbul meu, și va fi cređut, că mai ușor își va ajunge scopul fără de mine.

Așa pe pune termin nu la continuarea pertractării pe 11 Noemvrie 1874 la fața locului, mie însă imi face cunoscut termenul numai în 9 Noemvrie. Din aceea dī i-am și priceput ușor intențiunea lui, care era ca eu să lipsesc dela apărarea dreptei cauze a locuitorilor, el se substituie în locul meu pe cine'i va plăce lui, și oamenii încă să absenteze pe la afacerile lor și anume cei mai mulți la un tērg mare de țeară, ce se ține la orașul vecin Merceura tocmă în 11 Noemvrie. Eu însă, de și abia mērdicasem din asternut, în aceeași dī pe la 11 oare am și ajuns în comuna Gusu atăt de persecutată.

*) Elie Macelarui aut. „inform.“ R.

Am aflat întreg colegiul de arbitri compus gata; președintele avu fruntea să denumească în locul meu pe dregătorii curții Pennkowsky; însă prin sosirea mea încă la timp, înainte de a se fi început tractarea, li s'a tras dungă preste toate scoatele.

Din foștii iobagi nici unul nu era acasă, toți se aflau la Mercurea. În comună nu se știu nimic despre sosirea comisiei; singur primarul a fost avisat de respectivul solgăbiru, ca să se afle în comună, dară fără să scie pentru ce.

Advocatul Biro Miklos din Aiud era de față. La întrebarea mea, că cum de nu au fost avisați foștii iobagi, și avocatul acestora Dr. Răuciu, mi răspunde președintele, că el a dat de scire primarului prin solgăbiru, dacă acela nu l'au avisat, el nu este de vină; eară pe adv. Dr. Răuciu nu l'a avisat, pentru că nu a produs plenipotență și pentru ziua de 11 Noemvrie 1874. Va se dică: avocatul ar fi dator să producă plenipotența pentru ori-ce intervenție?

Ei, dară față de avocatul părții contrare, s'a urmat altă procedură, pe acesta l'a invitat la tractare, de și nu a produs altă plenipotență.

Premițând aceste obiecțiuni am cerut să ne apucăm de lucru; președintele însă nu s'a învoit, ci a făcut contrapondere: ca se amânăm lucrarea din cauză, că oamenii nu s'au încunoscintat despre ziua de tractare. — Eu m'am declarat în contra amânării, și pe temeiul estrasului de sub /- din care se vede arătat, că în comuna Gusu, n'a existat nici odată decima urbarială (domnească) am propus: să se respingă cererea de rescumpărare. După cetirea estrasului citat, au făcut cu toții un num nasum longum, și s'au retras în altă cameră, de unde întorcându-se la 1/2 de oră, — avocatul Biro Miklos a cerut amânarea tractării, ca să ceară informațiune dela ereșii lui Borosnyay, — ceea ce i s'a acordat per dirempta paria.

În acest stadiu se află cauza până în ziua de astăzi.

Drept la 3-lea și cel mai mare proprietariu din K. Ludos Binder Károly însemn, că acesta nu a cerut, și nu va cere nice în viitoriu — rescumpărare. El însuși a declarat, că nu-i compete nici o rescumpărare.

Relativ la cazul prim se observă: că Clotildei Pausz, măritată Mökkel i s'a aplacat rescumpărarea cu decretul min. de finanțe ddo 9 Ianuarie 1875, Nr. 60324.

a) în obligațiuni . . . 2810 fl. — cr. b) einzutreibende Gebür 4957 fl. 34/100 cr. c) Ausgleichskreuzer . . . 12 fl. — cr. d) Verzugszinsen . . . 140 fl. — cr.

Desdănuirea o a ridicat Clotilda Pausz în Pesta.

Pentru competențele de 1490 fl. 10 cr. dela 1858 până la finea a. 1874 execuțiunea contra sătenilor este decretată. Perceptoratul din Mercurea le va vinde bieșilor oameni cât mai curând toată averea nemisăcătoare, dacă cumva Direcțiunea finanțială de aici, nu le va da un moratoriu până după secrete.

Altcum pentru cazul acesta s'a făcut și arătare criminală la judecătoria din Mercurea, care a ascultat până acum sub jurământ pe acei oameni, carii s'au subscris în protocol de înpăciuire, — fără scirea și învoirea lor.

Sibiu, 10 Aprilie 1875.

„Observatoriul.”

Correspondențe particulare

ale „Telegrafului Român.”

Pianul superior, 12 Martie. (Noutăți noue și vechi din Pianul superior). De unde se încep oare, iubii lectori!

a să vne câte ceva și de pre la noi; căci lipsele și neacasurile noastre sânt bilion? Aceptați poate să vă împărtașesc ceva de bucurie, ceva folositor națiunii noastre, ce s'ar fi întemplat pe la noi. Deși ași fi dorit aceasta din tot sufletul: cu toate acestea de deastădată nu sânt în așa pozițiune plăcută; pentru că pentru noi Românii parecă nu mai sânt zile de bucurie; pentru că unde te întorci este tot miserie, nedreptate, de sus până jos și de jos până sus sub sistemul actual poreclit „dualism”. Estă dar iubii lectori! că și eu, care nu sânt prea de dat să scriu la novele, pe nesimțite am intrat pe așa cea strimță a corespondențelor novelari, ce nu se încearcă a scrie cu floricele, dar cari scriu căutând adevărul. Luați aminte dar!

Este un adevăr recunoscut de toată lumea, că tot pasul, ce'l face omul ași pe pământ: trebuie să'l facă după un plan precegetat. Trebuie să lucreze cu minte, cu rațiune. Dar uități, ce se întâmplă în comunele noastre și vedeți: lucrăre căba cu calcul sănătos ori ba? Eu șic că ba. Să vă dovedesc. Mai auzițiți de vr'o comună cu păduri destule pe sama ei pentru toate trebuințele; dar cu o economie atât de stricată, atât de ticăloasă, cum o are comuna noastră, Pianul superior: încât preste pușin va veni timpul să mergem și noi la urbea Sebeș să cumpărăm lemnele ce ne trebuiesc.

Pădurile pe la noi se tae fără nici o socot-ală. Când se împarte șic tăiere vr'o parte de pădure merge comisia distribuitoare în fața locului și după șicțoarea comună: „Cine împarte, parte'șic face”. Iară alte considerațiuni își ia părțica sa mai bună de pădure, apoi iau parte toți căți merg în ziua numită sau și după 2 zile mai târziu. Apoi trei patru zile după aceasta își mai jin dreptul de a mai aduce în toată ziua de 2 ori dênșii lemne, sub cuvânt, că cela e rudă cu cela, acesta cu acela etc. și fi-ndcă sânt mai toți virilisti, cari au boii cei mai buni: eară mulțimea tace și rabdă stringend din dinși. Am însc o excepțiune laudabilă; trebuie pe drept se șic, că primariul nu s'a făcut părțic la această nedreptate!

Poate că am mers prea departe cu aceste scrisse; căci on. oficiu com. din început a purtat prea mare grige pentru prevaricațiuni. Ba imi aduc aminte, că a și globit pe mulți cu câte 50 cr., 1 fl., 2 fl., chiar și până la 10 fl. v. a. Dar ferita Dumnezeu, ca să vină acești bani undeva în comput. Ordineze numai vice-spanatul comitatului nostru o investigațiune rigoroasă pe șice (10 ani trecuți și se va dovedi aceasta. Unde se varsă atâtă sumă de bani, se va vedă cercetându-se; pentru că o comună mare ca a noastră cu câmpuri și păduri întinse nu va vadă din pedepsele prevaricaționale și alte nice un cruceriu, este lucru spăimântătoriu.

Eară pentru cancelaria comunei și scoala nu este onor. oficiu în stare să aducă lemnele trebuincioase, fără de multe ori notariu înghiaț de frig în cancelarie ca de es. astă iarnă; noroc că dênșul este om curajos; căci din lemnele de goru, ce sunt aduse pentru facerea podurilor în comună, cele mai frumoase bărne le tae pentru foc.

Dar șirmanii învătători dimpreună cu scoalele au trebuit și în iarna aceasta să dimită din prelegere pe elevii acasa de vre o căți va ani, că nu au putut sta de frig. Ce vor fi făcut dênșii acasă — necăpătându și relutul de lemne pe o eară așa de aspră ca cea din acest timp — sciei banul Dumnezeu! Prin pădurile de timp împregiurul satului te doare inima a merge, căci nu vești un lemn, care să se remas singur întreg din acești 2 ani trecuți; eară în munte au avut toți străinii privilegiu autorizat. Preste tot să ferească Dumnezeu să nu cumva să vină pe neașteptate o cercetare mai înaltă, că atunci vre o căți-vă ar trebui să și părăsească chiar și comuna!

Nu merge mult mai bine la noi nice cu cercetarea scoalei, unde după lege este silit tot copilul dela 6—12 ani împliniți a cerceta scoala în toate zilele, eară dela 12—15 ani împliniți, scoala de repetiție. Din vre o 300 și mai bine de copii, abia vre-o

130—140 o cercetează. Și aceasta mai mult de un an de zile căci dregătoria locală n'a mai escutat nici o listă de lenevire. E lucru ourios însă, că și când a zălogit pentru absențierile școlarilor, i-a tras la răspundere tot pe acei părinți, a căror copii au făcut numai câte-vă lipsiri; eară sutele și mii de lipsiri ale acelor capi neglijenți, care umblă cu sutele pe strade ocolind scoala nu'i trage nime la nici o răspundere. Trist dar adevărat. *Nunc ad fortissimum.* Când s'au fost zălogit în anii trecuți, părinții școlarilor neglijenți s'au încesat bani dela ei, s'au vëndut și zăloagele adunându-se sume-mulje frumusele. Unde s'au adunat acei bani, ce s'au făcut cu ei, nu șice nime, pare că au intrat ca în pământ. Am observat și în sinoadele noastre parohiale, că nu s'au făcut nici o mențiune de atari bani și după „statutul organic” ar fi trebuit să vină înainte această pozițiune. Dar până ași nu se șice nimic despre aceasta. Atăta am a-uzit și șicu că într'o arătare trimisă acum de curând la măritul consistoriu arhiepiscopesc în tre alte multe s'a făcut întebare și de aceasta afacere adunarea pedepșelor banale de pe neglijențierile școlare. Aici între 4 ochi vō comunicu lucru stăin; puneți-l între parentes: De atunci, de când s'a făcut această arătare, prețul nostru tot într'una face la ingenunchiări pe timpul săntei liturgii pentru dușmani în toate duminicile; poate pentru acei oameni, cari au făcut-o. Dumnezeu va alege dreptatea de sigur, nu ne este ertat ca creștinii să credem, că va face cui-vă — fiă și pentru — servii de gendarm. Doamne eară-ne pare că nu cutezăm să șicem ca un servitoriu al altariului, să ajungă la așa credință! Dar șic'i de bine! Pe șic care credința sa'l va măntui. Una ași dori și eu, ca mărit acest consistoriu să ia lucrul cât mai îngrabă la cercetare. Sânt multe lucruri în solu arătare care acceptă a lor grabnică colecțiune spre binele bisericiei.

Dela organele politice ași cere ca să binevoiască a cerceta mai des comunele noastre nu numai pentru plățirea dărilor pe cari oamenii și așa le plătesc dar ași dori, ași pretinde chiar, că dênșii să se șiclesască a grigi și de bunurile comunale, care prin mai marii lor se nimicesc cu totul! Ar trebui și trebuie să se ceară în tot anul scoala strictă despre venitele și șpesele, care nu se bagă în scoțela alodială, ci rămân ca perdate. Nu șicu bine în alte locuri, cum va fi; dar la noi s'a împlinit dictonul stereotip sub sistemul actual „*Hier sind die Einnahmen, hier sind die Ausgaben: die Rechnung ist fertig.*” Dec ceriu, ca aceste pușine aici scrisse să șic de ceva folos.

Un Sătean.

Varietăți.

* (Dela societatea academică socială-literară „România Jună” în Viena) primim spre publicare următoarele: (Au apărut de sub presă sub editura societății „România Jună” două piese musicale de compositor român dl. C. G. Porumbescu, anume: „Zină Dunărei” Polca-mazur, dedicată patroneselor balului român din Viena, și valsul „Camelie” [ambele pentru pian], cari piese au fost escutate cu mult efect la menționatul bal din anul acesta de capela dlui Ed. Strauss. Ambele piese se află de vëndare la societatea „România Jună” în Viena [I. Sonnenfelsgasse Nr. 1.] precum și la depositele mai însemnate de musicale. Prețul unui esemplar: Valsul 1 fl. v. a. [2 frei 20 bani] și Polca 50 cr. v. a. [1 frc. 20 bani.] O parte din venitul curat este destinat pentru fondul Societății „România Jună.”

Este de acceptat că aceste noue compozițiuni românesce, cari au fost foarte bine primite de publicul din Viena, se vor bucura și de atențiunea publicului român și nu vor lipsi în cercurile amatorilor de musică, cu atâtă mai mult încât laudabila întreprindere a junelui artist român merită a fi încurajată și a se bucura de sprignul nostru.

* (Emigrațiuni). Din comitatul Șaroș se șice, că emigrațiunile de acolo, cu deosebire din partea nordică, de lângă Galiția și comitatul Semplin, iau dimensiuni tot mai mari. Sate întregi sânt despopulate și casele deșertate. Țărâni cufundați în datorii își părăsesc proprietățile și emigrează cu ridicata la America. Numai aceia mai rămân în comitat, cari n'au nimic, și trăiesc de ași pe mâne din cerșit. Proprietarii mai mari de ici de colo își dau toată silința, a ocupa oamenii cu lucru, ca să nu emigreze, judecătorii însă nu fac nimic în privința aceasta.

* (Miseria în Maramurș). În congregațiunea ultimă a comitatului Maramurș s'a cetit un raport, care despre miseria domitoare în comitat, ne dă un chip oribil. În multe comune perirea de foame e numai o cestiune de vre-o câteva zile; comunele, în cari soartea aceasta înflorătoare s'a putut amăna pe vre-o câteva săptămâni, se află într'o poziție fericită. Cele mai multe sate, cari pătinesc de miserie, sânt în Verchovina, în cercul Oekörmezó, mai departe în ținutul Dolha și în partea nordică a județului Husta. În adunarea comitatensă încunoscintărea, că guvernul până acuma a assignat pentru cei ce sufer numai 2000 fl. a făcut o impresiune dureroasă. S'a adus un conclud, a se substerne guvernului o rugare, pentru încuviințarea unui împrumut nou de 10,000 fl. spre a se pută cumpăra carțofii de lipsă pentru séménatul de primăvară.

* (Descoperiri archeologice). Depeși din Atena adresate la Berlin informează că, în urma săpăturilor întreprinse pe locul Olimpiei, spre sud-ost de Metroon, s'au descoperit temelile de peatră ale marelui altar a lui Iupiter, temelii cari formează o elipsă de 44 metri. S'a scos asemenea un cap a lui August și o parte din statua Nikei de Polonios.

Diarele din Statele-Unite vorbesc de următoarea descoperire archeologică de mai puțin importantă: Un vânător de linci și de mâțe selbatice a găsit într'o insulă situată în Misuri un templu subteran tăiat în stâncă, templu în care a intrat și despre care a și trimis o descriere societății istorice din Misuri (Statele-Unite). Acest templu, ale căruia proprietăți acustice sânt remarcabile, cuprinde douăsprezece coloane de peatră sculptate la basă imitând o plantă necunoscută și amintesc prin proporțiunile sale monumentele antice ale vălei Nilului.

Lista Nr. 11

a contribuțiilor încurse la comitetul subsemnat în folosul înnupșilor. *)

Transportul totalului din Lista Nr. 10 publicată în Nr. 25 a. c.

al „Telegrafului român” . . . fl. 1867.80

D. Nicolau Droc Barcian director gimnasial în Brăila trimite următoarele sume:

a) Nicolau Droc 85 lei 90 bani.

α) Colectați prin dl. Macsimilian Droc, la Bucurescu.

Macsimilian Droc 10 lei, Ioan Colțescu 5 lei, Ioan Ionescu 1 leu, D. G. Mocoanu 4 lei. Total 20 lei.

β) Colectați prin dl. I. Boldescu profesor în Giurgiu. I. Boldescu 1 leu, Broșida Boldescu 1 leu, Maria Boldescu 50 bani, Elisabeta Boldescu 50 bani. R. Balescu 2 lei, Diaconul N. Abrămescu 2 lei, Eufrosina Abrămescu 1 leu, I. Constantinescu 1 leu, Frantz M. Pröghhof 3 lei, 70 bani, I. Popescu 3 lei 70 bani, St. Petrescu

*) Cultările sumelor trimise la acest comitet vor urma prin publicare în diarele de aici „Telegrafului Român” și „Observatoriul”. La cerere însă sumele se vor cuite și separat.

